

Bobr evropský v záchranných stanicích v České republice

Gabriela Kadlecová, Filip Kounek, Eva Voslášková, Vladimír Večerek

Návrat bobra evropského (*Castor fiber*) do české krajiny poskytuje řadu ekologických přínosů, avšak současně i různé typy konfliktů, a to jak s lidskými aktivitami v krajině, tak i s postoji a emocemi, které tento druh u lidí vyvolává. Jelikož se populace bobra po dlouhé absenci teprve obnovují, je důležité porozumět faktorům ovlivňujícím jeho mortalitu. Každý druh je svým způsobem života a biologií náchylný k jiným typům rizik, a právě

proto je přínosné tyto faktory u předmětného druhu analyzovat. Jedním ze zdrojů informací o příčinách úhynu či ohrožení jsou příjmy jedinců do záchranných stanic. Ty plní svůj klíčový účel – poskytují odbornou péči zraněným nebo oslabeným zvířatům jako určitou nápravu dopadů, které živočichům často způsobuje lidská činnost. Jejich úkolem je zároveň navrátit rehabilitované jedince zpět do volné přírody.

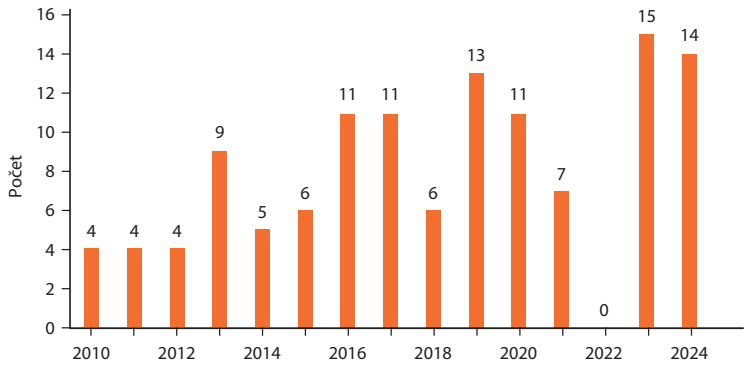
Mokřad vzniklý činností bobra. Foto Filip Kounek

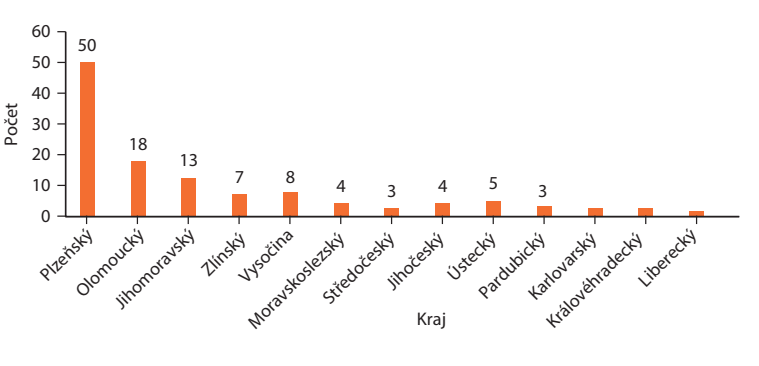
Hráze vytvořené bobrem mají v krajině důležitou retenční schopnost. Lokalita Dašov na Třebíčsku. Foto Filip Kounek

Čerstvě okousaný kmen stromu značí přítomnost bobra u Heraltic na Třebíčsku. Foto Filip Kounek

Graf 1: Počet přijatých bobrů evropských do záchranných stanic v České republice v období let 2010–2024.

Graf 2: Počet přijatých bobrů evropských do záchranných stanic v České republice dle jednotlivých krajů v období let 2010–2024.

Cílem této práce bylo zhodnotit trend příjmu bobra evropského do záchranných stanic v České republice v letech 2010–2024. Informace ze záchranných stanic byly získány z centrální databáze Ministerstva životního prostředí obsahující údaje o místě nálezu a důvodech příjmu a způsobu opuštění záchranných stanic.

Počty bobrů evropských přijatých do záchranných stanic

Do 21 záchranných stanic v České republice bylo za období 2010–2024 přijato z různých příčin celkem 120 bobrů evropských a byl potvrzen

rostoucí trend za sledované období (graf 1). Lišily se počty přijatých bobrů v rámci jednotlivých krajů, kdy nejvíce zvířat bylo přijato v Plzeňském kraji (graf 2). Populace bobrů evropských v roce 2020 čítala v České republice dle webu AOPK ČR téměř 15 000 jedinců, nejvyšší počty bobrů byly zaznamenány v Plzeňském, Olomouckém

Tabulka 1: Důvod příjmu bobrů evropských do záchran-
ných stanic v České republice v letech 2010–2024

Důvod příjmu	Počet	%
Pády	37	30,83
Doprava	17	14,17
Pokousání	13	10,83
Vysílení	5	4,17
Záchranný transfer	6	5,00
Mláďata	4	3,33
Nález v budově	4	3,33
Jiné	34	28,33

a Jihomoravském kraji, což souvisí s historií šíření tohoto druhu na území České republiky, rozlohou oblastí a charakteristikou povodí. V naší studii bylo zjištěno, že v krajích s nejvyššími počty bobrů v přírodě byly rovněž zaznamenány nejvyšší počty jejich přijetí do záchranných stanic. Stoupající počty přijatých bobrů za celé období mohou souviset s větším množstvím rizikových faktorů ovlivňujících přežití a zdravotní stav jedinců v přírodě v porov-
nání s minulostí, a tedy i vznik handicapu, který vyústí v přijetí do záchranných stanic. Rovněž zde může být souvislost se zvyšujícími se počty bobrů na našem území. Živočiškové jsou v přírodě čím dál více ovlivněna zejména faktory spojenými s antropogenní činností (Collins & Kays 2011), které jsou i častými příčinami příjmu do záchranných stanic, příkladem může být vzrůstající mortalita na silnicích v důsledku intenzivní výstavby komunikací, zvyšujícího se počtu aut a nedostatečné prostupnosti krajiny (Borda-de-Água *et al.* 2014, Clarke *et al.* 1998, Medrano-Vizcaíno *et al.* 2022). Ačkoliv má bobr u mnohých lidí pověst nevídaného škůdce a v dnešní kulturní evropské krajině je někdy považován za zbytečný a nežádoucí druh, jeho pozitivní dopad na krajinu je nezanedbatelný (Vorel & Korbelová 2016). Schopnost tvorby mokřadů a vodních ploch v okolí vodních toků výrazně napomáhá k zadržování vody v krajině a pozitivně ovlivňuje hydrologickou bilanci (Cunningham *et al.* 2006). Biotopy vzniklé bobří činností napomáhají k udržení či zvyšování biodiverzity mokřadních ekosystémů a na ně vázaných druhů živočichů a rostlin (Westbrook *et al.* 2011) a často mohou výrazně obohatit antropocenózu (Vorel & Korbelová 2016).

Příčiny příjmu bobrů do záchranných stanic

Do záchranných stanic byli bobři nejčastěji přijati po pádu do jímek a dalších prohlubní,

Bobři uvízní v místech, odkud nemají možnost sami uniknout, jsou zcela závislí na pomoci lidí. Při včasném nálezu mají velkou šanci vrátit se zpět do přírody. Foto DESOP Záchranná stanice živočichů Plzeň

často v blízkosti toků či vodních nádrží (tabulka 1). Příčinou pádů mohou být obvykle umělé otvory vykopané v zemi, příkladem jsou meliorace v polích, které zvíře nevidí a nemá šanci se z nich samo dostat. Je však třeba upozornit na skutečnost, že příjmy do záchranných stanic často také reflektují místa, kde se lidé pohybují, a tedy i místa, kde je zvýšená pravděpodobnost nalezení uhynulého či zraněného jedince – nejde tedy jen o samotnou rizikovost prostředí, ale i pravděpodobnost nalezení člověkem. Obecně lze říci, že fragmentace biotopů a zejména migrační bariéry na tocích snižují prostupnost krajiny a nutí bobry migrovat po souši mimo vodní toky, což značně zvyšuje riziko zranění, úhynu či uvíznutí v uměle vytvořených objektech. Střety s dopravou byly druhou nejčastější příčinou příjmu a jsou popisovány u mnoha druhů jako jeden z vážných faktorů ovlivňujících mortalitu zvířat v přírodě (Borda-de-Água *et al.* 2014), která se může lišit v závislosti na čase a urbanizaci krajiny (Davies *et al.* 1987, Moore *et al.* 2023). Výstavba silnic a dálnic rovněž výrazně fragmentuje krajinu, čímž vzrůstá riziko střetu silničních vozidel se zvířaty, zejména pokud se jedná o zvířata teritoriální (Ferreras *et al.* 1992). U bobrů představuje disperze mladých jedinců období s výrazně zvýšeným rizikem úhynu. Mladí bobři obvykle ve věku 2–3 let opouštějí rodičovské teritorium a vydávají se na dlouhé přesuny (Vorel & Korbelová 2016, Hartman 1997),

přičemž jejich migračními cestami jsou převážně vodní toky. Toto období je energeticky náročné a během migrací jsou vystaveni zvýšené mortalitě, protože narážejí na řadu problémů. Kromě střetů s rezidentními jedinci je ohrožují zejména překážky na tocích, jako jsou jezy nebo nepro-
stupné úpravy koryt, které je často nutí opustit vodní tok a hledat „obchvat“ po souši. Pokud se tato trasa kříží s pozemní komunikací, výrazně roste riziko střetu s vozidly a následného úhynu. Dalším rizikovým místem jsou silnice mezi rybníky, zejména v oblastech, kde rybníční soustavy tvoří jeden funkční celek. V těchto úsecích dochází k mortalitě nejen u migrujících jedinců, ale také u bobrů trvale obývajících dané teritorium.

Způsob opuštění záchranných stanic

Nejvíce bobrů bylo vypuštěno zpět do přírody (tabulka č. 2), a to necelá polovina všech přijatých jedinců (46,67 %). Čtvrtina přijatých bobrů v počtu 31 (25,83 %) v záchranné stanici uhynula, pouze 6 bylo utraceno (5 %). Tato data naznačují velkou snahu pracovníků záchranných stanic ve spolupráci s veterinárními lékaři bobry ve většině případů zachránit. S ohledem na léčbu je však i přesto důležité včas a co nejlépe stanovit prognózu, protože zejména u volně

Tůň vzniklá zvýšením hladiny vody za bobří hrází je vhodným biotopem pro některé druhy obojživelníků a celou řadu bezobratlých. Foto Filip Kounek

Tabulka 2: Způsob vyřazení bobrů evropských ze záchranných stanic v České republice v období let 2010–2024

Opuštění ZS	Počet	%
Vypuštění	56	46,67
Úhyn	31	25,83
Předání	2	1,67
Únik	2	1,67
V držení – léčen	2	1,67
Utracení	6	5,00
Neznámé	21	17,50

Tabulka 3: Počet a procentuální podíl vypuštěných a uhynulých nebo utracených bobrů evropských dle vybraných příčin příjmu do záchranných stanic v České republice v letech 2010–2024

Důvod příjmu	Přijato celkem	Vypuštění		Úhyn/utracení	
		Počet	%	Počet	%
Pády	37	32	86	2	5
Doprava	17	2	12	13	76
Pokousání	13	3	23	9	69
Vysílení	5	3	60	2	40
Mlád'ata	4	0	0	1	25
Nález v budově	4	4	100	0	0

přírody, tedy splnit hlavní cíl záchranných stanic. Nejvyšší úspěšnost byla u bobrů, kteří byli nalezeni v otevřených otvorech v zemi, což byl také nejčastější důvod příjmu. Zdá se tedy, že samotný pád nebývá příčinou těžkých úrazů či těch, které by byly těžko řešitelné a končily by úhynem či utracením. Při uvěznění zvířat v místech, odkud se nemohou dostat, je nejdůležitější zejména jejich včasný nález, kdy se předejde rozvoji vysílení a vyhladovění jedinců, což může vést k horší odpovědi organismu na následnou léčbu a pobyt v záchranné stanici. V souvislosti s výstavbou meliorací, kanálů a dalších pastí pro zvířata je důležitá zejména jejich pravidelná kontrola, zajištění místa jako prevence proti vniknutí a uvíznutí divokých zvířat a v případě laické veřejnosti také osvěta, neboť i na zahradách i v dalších soukromých prostorech se tyto pasti mohou nacházet (například při výkopu studny). Nejčastěji byly pro bobry fatální střety s dopravním prostředkem a pokousání. V případě poranění jiným zvířetem se může jednat o pokousání jiným bobrem, neboť tato zvířata jsou striktně teritoriální a případného soka ve vlastním teritoriu neváhají napadnout. Jejich zuby uzpůsobené pro hlodání kmenů dokáží způsobit závažná poranění. K pokousání může dojít také ze strany přirozených predátorů, jimiž jsou na území ČR především vlk (*Canis lupus*) či liška v případě nedospělých bobrů.

Rizika v kulturní krajině

Na základě získaných informací v rámci předmětné studie, která analyzovala dosud nezpracovaná data, je možné identifikovat některá z hlavních rizik, kterým bobři v kulturní krajině čelí. Mezi tato rizika patří zejména silniční mortalita, která představuje významný faktor úhynu také u dalšího semiakvatického druhu – vydry. U vydry může silniční mortalita ovlivnit početnost celé populace v České republice. Výsledky studie zároveň poukazují na četné nástrahy vzniklé lidskými stavbami v krajině a zdůrazňují nezbytnost zachování průchodnosti vodních toků pro všechny organismy, které je obývají, aby byla zajištěna jejich bezpečná migrace a obecně existence na území ČR.

Poděkování

Rádi bychom poděkovali Ministerstvu životního prostředí za zprostředkování dat pro tuto studii.

Seznam literatury najdete na www.casopis.ochranaprirody.cz